

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Заступник керівника
(проректор з науково-педагогічної роботи)

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань	<i>07 «Управління та адміністрування»</i>
Спеціальність	<i>076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»</i>
Освітній рівень	<i>другий (магістерський)</i>
Освітня програма	<i>«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»</i>

Статус дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

базова
українська

Завідувачка кафедри
економіки підприємства та менеджменту

Анастасія ПАНЧУК

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри *економіки підприємства та менеджменту*

Протокол № 1 від 20.08.2020 р.

Розробник:

Литвиненко А. О., к.е.н., доц. кафедри економіки підприємства та менеджменту

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

Анотація навчальної дисципліни

Формування критичного мислення підприємця є одним з найважливіших завдань сучасної освіти. Воно починалось як перехід від навчання, орієнтованого переважно на запам'ятовування, до навчання, спрямованого на розвиток самостійного свідомого мислення. Критичне мислення є дієвим способом виховання демократичного менталітету громадян. Розвинуте логічне мислення є одним з ознак сучасної освіченої людини. Здатність чітко мислити, швидко приймати правильне рішення на підставі аналізу ситуації, що склалася забезпечує людині затребуваність й успішність у професійній діяльності. Наприклад, вміння використовувати весь арсенал логічних знань і способів переконання знадобиться в професійній діяльності. Критично мисляча людина має ясно уявляти структуру власної аргументації. А її міркування, суттєві для конкретного дослідження, мають бути доступними для аудиторії. Проте критерії не можуть бути абсолютизованими, у процесі критичного мислення вони піддаються сумніву, зміні або навіть заміні на інші. Уміння критично мислити забезпечує науково-технічний і суспільний прогрес та є запорукою демократії, а освіта відіграє в його розвитку першорядну роль. Критичне мислення забезпечує самостійні та відповідальні дії, а також характеризується самовдосконаленням.

Мета навчальної дисципліни полягає у формуванні та вдосконаленні культури мислення студентів шляхом засвоєння ними основних знань з логіки та вироблення навичок доказового, несуперечливого, критичного мислення в процесі застосування набутих знань в практичних ситуаціях, а також створення умов для системного розвитку розумової діяльності та формування критичного типу мислення як такого, що спонукає студента до ефективного навчання шляхом адекватного сприймання, об'єктивного оцінювання та грамотного опрацювання інформації задля отримання необхідних знань, формулювання особистих аргументованих суджень і генерування прогресивних ідей.

Для досягнення мети поставлені такі основні завдання:

визначити сутність критичного мислення підприємця як логічної саморефлексії;

дослідити критичне мислення підприємця як результат формування та розвитку культури мислення;

вивчити закономірності розвитку логічних знань, визначити предмет та метод сучасної логіки, її пізнавальне та практичне значення, зв'язок з іншими науками;

визначити роль логіки як важливого підґрунтя для успішної діяльності в культурно - мистецькій галузі, педагогічній, громадській та політичній діяльності, в науковій роботі;

розкрити закономірності розвитку логічних знань та їх обумовленість суспільними процесами;

показати роль логічної культури у функціонуванні та розвитку інших наук;

сформувати у студентів системи метакогнітивних умінь працювати з інформацією і бути джерелом її творення, взаємодіяти з носіями інформації;

сформувати у студентів досвід системного мислення підприємця;

ознайомити з технологіями критичного мислення підприємця;

застосувати набутих теоретичних знань у конкретних видах практичної діяльності.

Студенти повинні знати:

сутність понять «системне мислення», «лінійна логіка», «нелінійне мислення», «імпліцитне мислення», «експліцитне мислення», «інтуїтивне мислення»;

пізнавальні психічні процеси та їх особливості;

основні техніки критичного, креативного, конструктивного мислення; загальну парадигму нелінійного мислення підприємця;

характерні ознаки наявності та відсутності розвинутого критичного мислення у підприємця;

особливості розвитку критичного та креативного мислення підприємця;

ціннісні, мотиваційні, функціональні, цільові техніки фіксування пріоритетів у процедурі мисленнєвої дії.

вміти:

застосовувати знання про техніку критичного мислення до професійно- соціально- та особистісно орієнтованих ситуацій;

розвивати власні метакогнітивні вміння;

зіставляти переваги критичного та некритичного мислення у ситуаціях різної спрямованості з врахуванням її мотиваційно-емоційного фону;

розвивати власний досвід нелінійного мислення, аналітичні і прогностичні вміння; вміння складати логіко-понятійні структури;

аналізувати когнітивні матриці та когнітивні процедури у виконанні людей різного віку і рівня розвитку;

використовувати знання про техніки мислення для виконання навчально- професійних завдань;

доводити, добирати прийнятні, відповідні та несуперечливі аргументи, знаходити контраргументи, спростовувати;

обґрунтовувати свою думку і помічати факти, що суперечать власній думці;

співвідносити факт з певною системою цінностей, визначати альтернативу;

усвідомлювати обмеження власного мислення, використовувати для аналізу реальних чи штучних систем різні критерії та контексти.

Об'єктом вивчення навчальної дисципліни є критичне мислення підприємця, що базується на ґрунті цінностей, усвідомленості, самостійності, рефлексивності, цілеспрямованості, контрольованості, самоорганізованості когнітивних дій.

Предметом є цілеспрямованість, системність і комплексність процедури мисленнєвої дії, як основи людської поведінки і діяльності.

Характеристика навчальної дисципліни

Курс	1М
Семестр	2
Кількість кредитів ECTS	4
Форма підсумкового контролю	залік

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Пререквізити	Постреквізити
Інвестування	Управління бізнесом
Оцінка ефективності бізнесу	Венчурне підприємництво
Аналіз фінансової звітності	Стратегічне управління
Бізнес-планування	Управління проектами

Компетентності та результати навчання за дисципліною

Компетентності	Результати навчання
Здатність оперувати термінологією, що описує феномен критичного мислення підприємця	Здатність слідкувати за ходом своїх думок, розуміння принципів роботи мозку задля уміння програмувати та створювати «штучний інтелект»
Здатність здобувати необхідну інформацію щодо вирішення конкретної проблеми	Володіння прийомами ефективної методології опрацювання інформації та

та уміння оцінити ступінь її достовірності та актуальності	Здатність засвоєння нових знань, прогресивних технологій та різноманітних інновацій
Здатність критично оцінювати креативні ідеї як власні, так і запропоновані іншими	Здатність використання методики критичного аналізу задля формування власних суджень
Здатність прогнозувати наслідки своїх рішень і дій і нести відповідальність за них	Вміння ставити правильні запитання, уточнюючі запитання з метою володіння усім спектром наявної інформації
Вміння формулювати і аргументовано відстоювати власну позицію, а також конкретно відхиляти позиції опонента	Вміння протистояти маніпуляціям
Здатність до самоконтролю і самокорекції	Володіння прийомами ведення дискусії, полеміки, навиками публічних виступів і письмового аргументованого висловлювання
Вміння розставляти пріоритети в процесі розв'язання низки задач	Здатність до комунікації, відповідальності та адаптативності та здатність до творчості та самопізнання

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Предметна сфера розвитку критичного мислення підприємця

Тема 1. Предмет логіки.

1.1. *Визначення логіки як науки. Поняття критичного мислення.*

1.2. *Критичне мислення і основні формально-логічні закони.*

Засади критичного мислення підприємця. Переваги людини, яка мислить критично.

Історія становлення поняття критичного мислення.

Індуктивні й дедуктивні судження. Лінійне впорядкування. Умовні судження.

Комбінаторне розмірковування. Ймовірнісне розмірковування.

Тема 2. Формалізація як метод логіки.

2.1. *Поняття формалізації.*

2.2. *Структура формалізованої мови.*

Будова мозку. Робота мозку. Потенціал мозку. Типи мислення. Установка на критичне мислення підприємця. Впорядкування процесу мислення. Спостереження за ходом мислення підприємця.

Тема 3. Історичний характер логіки як науки

3.1. *Логіка стародавньої Індії.*

3.2. *Логічне вчення Арістотеля.*

3.3. *Особливості схоластичної логіки.*

3.4. *Новаторські ідеї логіки Ф. Бекона.*

3.5. *Сучасна логіка – другий етап у розвитку логіки як науки.*

Змістовий модуль 2. Критичне мислення підприємця

Тема 4. Критичне мислення підприємця та логічні операції над поняттями.

4.1. *Логічна структура поняття. Види понять.*

4.2. *Логічні відношення між поняттями.*

4.3. *Обмеження та узагальнення та правила поділу поняття.*

Поняття аналізу. Поділ процесу на прості дії. Аналіз об'єктів з різних концептуальних поглядів. Поняття синтезу. Способи синтезування.

Тема 5. Критичне мислення підприємця і логічні характеристики судження.

5.1. Логічна структура судження. Види суджень.

5.2. Класифікація категоричних суджень. Логічні відношення між категоричними та вкладними судженнями.

Види інформації. Шляхи надходження інформації. Оцінка достовірності, значимості та актуальності інформації. Опрацювання інформації. Факти і думки.

Тема 6. Критичне мислення підприємця та теорія умовиводу.

6.1. Загальна характеристика умовиводу. Умовиводи логіки суджень.

6.2. Категоричний силогізм. Недедуктивні умовиводи. Індуктивні умовиводи.

Метафори та аналогія. Невизначеність та двозначність. Ефективне спілкування. Мистецтво переконувати. Дискусія. Дебати.

Тема 7. Аргументація.

7.1. Визначення аргументації. Співвідношення аргументації та логічного обґрунтування знання.

7.2. Спростування та його види.

7.3. Види аргументації. Раціональна та нераціональна суперечка.

Види аргументів. Спростування та контраргументація. Маніпуляції. Захист від маніпуляцій. Сутність емоцій. Емоційний інтелект. Раціональне та нераціональне мислення. Вплив емоцій на критичне мислення.

Методи навчання та викладання

У ході викладання навчальної дисципліни «Розвиток критичного мислення» передбачено застосування активних й інтерактивних навчальних технологій, серед яких використовуються різні методи, спрямовані на активізацію та стимулювання навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти, а саме: проблемні лекції, лекції-дискусії, презентації, кейс-стаді, дебати, мозкові штурми, різноманітні індивідуальні та групові проекти, робота в малих групах, індивідуальна дослідницька робота під час виконання творчого завдання.

Порядок оцінювання результатів навчання

ХНЕУ ім. С. Кузнеця використовує накопичувальну (100-бальну) систему оцінювання.

Загальна кількість балів, яку може накопичити здобувач вищої освіти, складається із суми балів за поточну та підсумкову успішність. Підсумкова кількість балів, яку може накопичити здобувач вищої освіти складається з суми балів за поточну успішність. Максимальна кількість балів за поточну успішність – 100. Мінімальна кількість балів – 60 балів. Студент повинен вважатися атестованим, якщо сума балів, отриманих під час підсумкової / семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Підсумкова оцінка з дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час заліку, та балів, отриманих під час контролю за накопичувальною системою.

Завданням оцінювання лекційних та практичних занять є перевірка засвоєння певного матеріалу, вироблених навичок проведення розрахункових робіт, умінь самостійно опрацьовувати тексти, здатності осмислити матеріал теми чи розділу, умінь публічно чи письмово подати певний матеріал. Кількість балів за поточний контроль розподіляються між темами з урахуванням кількості годин, відведених на тему.

Поточний контроль включає оцінювання роботи студентів під час:

лекцій: активна робота на занятті (1 бал за кожне заняття) за умови активної участі в обговоренні теми лекції, відповіді студентом на поставлені викладачем питання. Загальна кількість балів 7;

практичних та семінарських занять: активна робота на занятті (1-2 бали за кожне заняття в залежності від складності виконуваних завдань) за умови виконання студентом практичних завдань, участі студентів у вирішенні кейсів, обговореннях, дискусіях. Загальна кількість балів – 30;

письмової контрольної роботи, максимально оцінюється в 10 балів. Контрольна робота містить три завдання: 1 теоретичне (4 бали), два ситуаційних завдання (кожне оцінюється в 3 бали);

колоквіуму: студенти мають один колоквіум наприкінці семестру. Максимальна оцінка за колоквіум складає 10 балів. Колоквіум включає завдання за усіма темами дисципліни. Структура колоквіуму: 1) 8 тестових завдань (максимальна оцінка за кожне завдання – 0,5 бали); 2) 2 ситуаційних завдання (максимальна оцінка за кожне 3 бали).

Самостійна робота студентів оцінюється за наявності конспекту всіх тем, відведених на самостійне вивчення, та захист самостійної роботи під час навчання. Оцінка за змістовий модуль навчальної аудиторної роботи складається з суми балів за поточну успішність та підсумковий модульний контроль. Максимальна кількість балів за самостійну роботу – 63 бала.

Завданням підсумкового модульного контролю є перевірка рівня засвоєння та розуміння певного матеріалу, вироблених навичок, умінь самостійно опрацьовувати наукові та навчальні тексти, здатності осмислити зміст теми чи розділу, умінь публічно чи письмово представляти (презентувати) певний матеріал. Підсумковий модульний контроль проводиться після закінчення лекційних та практичних занять з дисципліни – змістового модуля. Підсумковий модульний контроль оцінюється в 10 балів. До підсумкового модульного контролю допускаються лише студенти, які виконали у повному обсязі усі види робіт (практичні, захист презентацій, поточні контрольні роботи, тощо), передбачених робочою навчальною програмою та які мали виконати під час відпрацювання навчального матеріалу поточного модуля.

Максимальна кількість балів за лекційні заняття – 7, за практичні заняття – 30, за самостійну роботу – 63. Мінімальна кількість балів за всі види занять – 60 балів.

Виставлення підсумкової оцінки здійснюється за шкалою, що наведено в таблиці "Шкала оцінювання: національна та ЄКТС".

Форми оцінювання та розподіл балів наведено у таблиці "Рейтинг-план навчальної дисципліни".

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D		
60 – 63	E	задовільно	не зараховано
35 – 59	FX	незадовільно	

Рейтинг-план навчальної дисципліни

Тема	Форми та види навчання	Форми оцінювання	Мак бал	
<i>Аудиторна робота</i>				
1	Лекція	Лекція. Тема 1. Предмет логіки.	Робота на лекції	1
	Практичне заняття	Практичне заняття за темою	Презентація	6
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу. Самостійне вивчення за питаннями теми. Підготовка до семінарського заняття.	Експрес-опитування	12
<i>Аудиторна робота</i>				
2	Лекція	Лекція. Тема 2. Формалізація як метод логіки.	Робота на лекції	1
	Практичне заняття	Виконання завдання за темою	Активна участь у виконанні практичних завдань	1
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу. Підготовка до практичних занять. Виконання самостійної роботи за темою 2.	Захист самостійної роботи	6
<i>Аудиторна робота</i>				
3	Лекція	Лекція. Тема 3. Історичний характер логіки як науки	Робота на лекції	1
	Практичне заняття	Виконання завдання за темою	Активна участь у виконанні практичних завдань	1
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу. Самостійне вивчення окремих розділів за питаннями теми. Підготовка до практичних занять. Виконання самостійної роботи за темою 3.	Захист самостійної роботи	15
<i>Аудиторна робота</i>				
4	Лекція	Лекція. Тема 4. Критичне мислення підприємця та логічні операції над поняттями.	Робота на лекції	1
	Практичне заняття	Виконання завдання за темою	Поточна контрольна робота	10
<i>Самостійна робота</i>				

	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу. Самостійне вивчення окремих питань теми. Підготовка до практичних занять. Виконання самостійної роботи за темою 4.	Захист самостійної роботи	2
<i>Аудиторна робота</i>				
5	Лекція	Лекція. Тема 5. Критичне мислення підприємця і логічні характеристики судження.	Робота на лекції	1
	Практичне заняття	Виконання завдання за темою	Активна участь у виконанні практичних завдань	1
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу. Підготовка до практичних занять. Виконання самостійної роботи за темою 5.	Захист самостійної роботи	6
<i>Аудиторна робота</i>				
6	Лекція	Лекція. Тема 6. Критичне мислення підприємця та теорія умовиводу	Робота на лекції	1
	Практичне заняття	Виконання завдання за темою	Активна участь у виконанні практичних завдань	1
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу. Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до практичного заняття. Виконання самостійної роботи за темою 6.	Захист самостійної роботи	20
<i>Аудиторна робота</i>				
7	Лекція	Лекція. Тема 7. Аргументація.	Робота на лекції	1
	Практичне заняття	Колоквіум за змістовим модулем.	Колоквіум	10
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу. Підготовка до практичних занять. Виконання самостійної роботи за темою 7.	Захист самостійної роботи	2

Рекомендована література

Основна

1. Гуменюк Л. Й. Соціальна конфліктологія: підручник / Л. Й. Гуменюк // Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Львів, 2015. – 563 с.

2. Евдокимов В. И. Практикум по развитию критического мышления / В. И. Евдокимов, Т. А. Олейник, С. А. Горькова, М. В. Микитюк. – Харьков : Торнадо, 2002. – 144 с
3. Конверський А. Є. Критичне мислення: Підручник для студентів навчальних закладів вищої освіти усіх спеціальностей / А. Є. Конверський. – К.: Центр учб. літ., 2020. – 344 с.
4. Лоуэн А. Психология тела: биоэнергетический анализ тела: Пер. с англ.7 – М.: Прогресс, 2012 – 256 с.
5. Пезешкиан Н. П. Психосоматика и позитивная психотерапия: Пер. с нем. – М.: Медицина, 1996. – 464 с.
6. Пометун Е. Критическое мышление для всех: Самоучитель /Е. Пометун и др., - К. «Освіта», 2012 г.
7. Рок Дэвид Мозг. Как использовать свои возможности по максимуму и без перегрузок / Д. Рок; Пер. с англ. – М. : Альпина Паблишер, 2017. – 374 с.
8. Тягло О.В. Критичне мислення: Навчальний посібник. - Х: Основа, 2008. - 189 с.
9. Халперн Д. Психология критического мышления. – СПб: Питер, 2000. - 512 с.
10. Чаплак Я. В. Роль критичного мислення у творчих пошуках «внутрішнього камертону душі» особистості [Електронний ресурс] / Я. Чаплак, М. Марчук // Современные научные исследования и инновации. – 2011.
11. Ходос Е. А., Бутенко А. В. Критическое мышление: метод, теория, практика: Учебно-метод. пособие / Е. А.Ходос, А. В.Бутенко. – Красноярск, 2002. – 139 с.
12. Paul R. Critical thinking Handbook. How to Prepare Students for a Rapidly Changing World / R. Paul, A. J. Binker. – Tomales: Foundation for Critical thinking, 1995. – 572 p.

Додаткова

13. Канеман, Даниэль Думай медленно, решай быстро. — Москва: АСТ, 2014. — 653 с.
14. Jonathan H. Turner and Jan E. Stets The Sociology of Emotions, Cambridge Univesity Press, 2005. – 351 p.
15. Сазерленд Д. Scrum: Революционный метод управления проектами / Д. Сазерленд; Пер. с англ. – М. : Манн, Иванов и Фербер, 2017. – 272 с.
16. Yalom I. Becoming Myself, Publisher: Basic books, 2017. – 352 p.

Інформаційні ресурси

17. Сайт ПНС ХНЕУ ім. С. Кузнеця / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=7181>
18. Проект "Развитие критического мышления через чтение и письмо» Режим доступу: http://www.mozliceum.na.by/mr_proekt_critic.php
19. Лабораторія психодіагностики / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://psydilab.univer.kharkov.ua/index.php/ru/literatura-po-tematike-laboratorii/15-etichnij-kodeks-psikhologa>
20. Український психоаналітичний союз / [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <https://upu.com.ua/ru>